

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха** (ОМУСА), размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՀՀ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԻԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1, 2018

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՏ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՍՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՉԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ԳԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
 AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
 BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
 BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
 DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
 GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
 GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
 GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
 GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
 HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
 KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
 KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
 LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
 LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
 MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
 MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
 NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
 VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
 YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
 ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор **Арам СИМОНЯН**

Члены:

АВАԳՅԱՆ Արժրուն, доктор филологических наук, профессор
 АВАՆԵՏՅԱՆ Գրանտ, доктор психологических наук, профессор
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիդ, доктор исторических наук, доцент
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, доктор исторических наук, профессор
 ՎԱՏՅԿՈՎ Մաքսիմ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
 ԳԱԼՏՅԱՆ Խաչիկ, доктор политических наук, доцент
 ԳՐՈՒԶԴԵՎ Վլадислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
 ԳՅՍՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Ժուլյետա, доктор педагогических наук, профессор
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գեվորգ, доктор юридических наук, профессор
 ԵԳԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, доктор исторических наук, доцент
 ԶԵՅԻՄՈ Մարեկ, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
 ԿԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
 ԿԵՐՅԱՆ Գարիկ, доктор политических наук, профессор
 ԿՕՇԱՐՅԱՆ Կոչարյան Կարեն, доктор политических наук, профессор
 ԼԱՍՊԱԵՎԱ Վալենտինա, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
 ԼՅՈՒՒՏԵՐՔԱՆԴՏ Օտտո, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
 ՄԱՐԿՕՍՅԱՆ Աշոտ, доктор экономических наук, профессор
 ՄԻՆԱՏՅԱՆ Էդիկ, доктор исторических наук, профессор
 ՆԵՐՏՏԻՍՅԱՆ Կարեն, кандидат экономических наук, доцент
 ՕՎՏՏԵՍՅԱՆ Մուսիկ, доктор филологических наук, профессор
 ՏԱՐԳՏՅԱՆ Գայկ, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент **Аветик АРУТЮНЯН**

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
 Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
 Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

ԵԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՐԱՄԱՆ ԱՆՅՐԱԺԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ԶԱՍԸՆԹԱՑ

ՆԱԴԵԺՆԱ ԱՖՅԱԼ

Էկոլոգիական անվտանգության հիմնահարցերը հիմնականում կարգավորվում են ֆինանսատնտեսական և իրավական ճկուն քաղաքականությամբ: Իսկ այդ քաղաքականության իրականացման մեխանիզմների գործարկումն էլ ապահովում է կյանքի որակի և տնտեսվարող սուբյեկտների Էկոլոգիական գիտակցության բարձր մակարդակ: Համաձայն Հայաստանի հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրի շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը նպատակաուղղված ֆինանսական միջոցները պետք է կայուն աճն ի հաշիվ պետական բյուջեի, այսինքն՝ բնապահպանական հարկերի և բնօգտագործման վճարների դրույթաչափերի աճը մտնում է վճարելիության սկզբունքի և կայուն զարգացման ծրագրի մարտահրավերների շարքում: Վերջին տարիների իրականացրած քաղաքականության արդյունքում իրավաբանական անձանց համար վարչական տուգանքները, բնապահպանական հարկերը և բնօգտագործման վճարները դարձել են իրավակիրարկման արդյունավետ գործիքներ, քանի որ նրանք շրջակա միջավայրի հասցված վնասի փոխհատուցում չիրականացնելով ստանում են տնտեսական մեծ օգուտներ: Ավելին, հաշվարկված է, որ ներկայիս կիրառվող բնօգտագործման վճարների և բնապահպանական հարկերի փոխհատուցման գումարներն ավելի քան 32-40 անգամ զիջում են փաստացի պատճառվող վնասը¹: Իսկ տնտեսության զարգացման նպատակով որոշ ոլորտների համար սահմանված բնապահպանական վճարների և ռեսուրսների օգտագործման դիմաց գրողական կամ ցածր դրույթաչափերի արտոնությունների պարբերաբար հետագա կիրառումներն առաջացնում են Էկոլոգիական ռիսկեր:

Կայուն զարգացման մարտահրավերներին հետևելով մշակվում է ֆինանսատնտեսական այնպիսի քաղաքականություն և գործիքակազմ, որը հիմնվում է պետության կարգավորիչ դերի և անհատական Էկոլոգիական գիտակցության բարձրացման վրա: Քանի որ ժամանակակից աշխարհում հաճախակի են դարձել մարդկության կյանքին և առողջությանը վտանգող ոչ միայն բնական և տեխնածին աղետները, այլև դրանց հնարավոր առաջացման ռիսկերը: Էկոլոգիական և ֆինանսական իրավունքի հիմունքներից ելնելով աշխարհի մի շարք երկրներում ներդրվեց Էկոլոգիական ռիսկի կառավարման նոր գործիք՝ Էկոլոգիական ապահովագրությունը, որի միջոցով արտահայտվում են իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց Էկոլոգիական վնասի փոխհատուցման տնտեսական և իրավական շահերը: Էկոլոգիական ապահովագրական ընկերությունները ուղղորդված են պաշտպանելու նրանց սեփականության և քաղաքացիական իրավունքները՝ փոխհատուցելով Էկոլոգիական անբարենպաստ հետևանքներից առաջացած վնասը, ինչպես նաև իրականացնելով կանխարգելող բնապահպանական միջոցառումներ:

Հայաստանում ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության հարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, «Ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով,

¹ Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն, 2007-2011թթ Նախարարական զեկույց

պարտադիր ապահովագրության մասին առանձին օրենքներով, ինչպես նաև ՀՀ Կենտրոնական բանկի նորմատիվ իրավական ակտերով¹:

Էկոլոգիական ապահովագրական գործունեության հիմքում ընկած են օրենսդրաիրավական նորմատիվներ և չափանիշներ, որոնք ենթադրում են բազմապիսի շահերի փոխազդեցություն, սակայն որոշիչ կամ հիմնական շահը կապված է վնասների հատուցման հետ, որոնք անխուսափելիորեն առաջանում են տնտեսության որոշ ճյուղերի՝ շրջակա միջավայրի կամ երրորդ անձանց (ռեցիպիենտ) վրա անբարենպաստ ազդեցության հետևանքով: Հետևաբար, Էկոլոգիական ապահովագրությունը պետք է արտահայտի այնպիսի բնապահպանական պատասխանատվության չափանիշներ, որոնք ուղղորդված լինեն վնասի կանխարգելմանը, ի տարբերություն գործող կամ հիմնական կիրառում ունեցող համակարգի, որտեղ շրջակա միջավայրին պատճառվող վնասը դիտարկվում է որպես դրամական պատժամիջոց, որը տուգանքի կամ աղտոտման վճարների տեսքով ենթակա է վճարման պետական բյուջե: Այն պետք է նպատակաուղղված լինի նախ մեղավորի կողմից շրջակա միջավայրին պատճառվող վնասի կանխարգելմանը և միայն հետո, երբ իր գործունեության արդյունքում շրջակա միջավայրի լրիվ կամ մասնակի աղտոտմից առաջացած վնասի փոխհատուցմանը:

Գործնականում, ապահովագրության դասակարգման հիմքում ընկած են երկու չափանիշներ՝ ըստ ապահովագրության օբյեկտների և ըստ ապահովագրության պատասխանատվության չափանիշների: Այս չափանիշներն էլ հիմք են հանդիսանում դասակարգելու՝ ըստ ապահովագրության օբյեկտի և ըստ վտանգի բնույթի: Ըստ վտանգի բնույթի կարելի է վերագրել շրջակա միջավայրի վրա բացասական միանվագ ազդեցությունների, պարբերաբար ազդեցությունների ու հետևանքների ապահովագրությունը: Իսկ ըստ օբյեկտի՝ Էկոլոգիական ռիսկեր ունեցող սուբյեկտների քաղաքացիաիրավական (գույքային) պատասխանատվության ապահովագրությունը, որը կարող է առաջանալ տվյալ գործունեությամբ պայմանավորված շրջակա միջավայրի վթարային կամ աստիճանական աղտոտման հետևանքով²:

Հայաստանի օրենքով սահմանված ապահովագրության տեսակները տարբերակվում են ըստ կյանքի, ոչ կյանքի ապահովագրության և վերաապահովագրության: Այս տեսակների մեջ հստակ կարելի է առանձնացնել դժբախտ պատահարներից, առողջության ապահովագրություն, հրդեհից կամ բնական աղետներից, բնական և տեխնածին այլ բնույթի աղետներից, ընդհանուր պատասխանատվության ապահովագրության դասերը, ինչպես նաև ֆինանսական վնասների ապահովագրության դասերը: Այս դասերը կարելի է վերագրել Էկոլոգիական ապահովագրության դասերի մեջ, քանի որ որոշակիորեն վերաբերում են շրջակա միջավայրի հնարավոր աղտոտման ռիսկին, աղտոտման հետևանքով առաջացած վնասի և այդ վնասի փոխհատուցման պատասխանատվությանը:

Ըստ ապահովագրական իրավահարաբերությունների մեջ ապահովագրվողների ներքաշման մեթոդի ապահովագրությունը լինում է պարտադիր և կամավոր: Պարտադիր ապահովագրության դեպքում պետությունը օրենքի ուժով պարտադրում է իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց որոշակի մուծումներ կատարել հասարակական շահերի կամ շրջակա միջավայրի պաշտպանության նպատակով՝ հիմք ընդունելով գործունեության կոնկրետ տեսակի հնարավոր բացասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի, դրա բաղադրիչների,

¹ Հայաստանի Հանրապետության օրենքը ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության մասին, 2007թ.

² Харнахоева Л.А. Основные направления развития страхования экологических рисков в России // Известия ИГЭА. –2009. –№ 4(66).

մարդկանց կյանքի և առողջության, ինչպես նաև գույքի վրա: Պարտադիր ապահովագրության տեսակները, իրականացման կարգը, կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, ապահովագրական սակագների հաշվարկման կարգը և մի շարք այլ հարցեր սահմանվում են պետության կողմից: Պարտադիր ապահովագրության դեպքում բացառվում է կամավոր ապահովագրությանը բնորոշ առանձին օբյեկտների ընտրությունը և նրանց ապահովագրությունը: Միաժամանակ պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայմաններում հնարավորություն է ստեղծվում առավելագույն քանակության ապահովագրության օբյեկտների ներգրավման հաշվին կիրառել նվազագույն ապահովագրական սակագներ, հասնել ապահովագրական գործառնությունների բարձր ֆինանսական կայունության: Ինչն էլ իր հերթին ապահովում և երաշխավորում է շրջակա միջավայրի աղտոտման բարձր ռիսկայնությամբ, ինչպես նաև աղտոտման մեծ հաճախականությամբ օժտված տնտեսական գործունեության կողմից վնասների փոխհատուցմանը: Բացի այս, պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության դեպքում անվտանգության առավել խիստ պահանջներ են ներկայացվում, ինչի արդյունքում ուժեղանում է վերահսկողությունը գործունեության առանձին վտանգավոր տեսակների նկատմամբ:

Արդյունքում, պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրությունն ապահովում է՝

1. վնասների փոխհատուցման բարձր մակարդակի ապահովագրական երաշխիքներ,
2. տնտեսական գործունեության ներդրումների առաջնահերթությունների որոշում և համապատասխանաբար միջոցների տեղաբաշխում՝ ըստ կանխարգելիչ, մեղմացուցիչ և փոխհատուցող միջոցառումների:

Կամավոր ապահովագրությունն ի հայտ է գալիս միայն ապահովագրվողի և ապահովագրողի միջև կամավոր կնքված ապահովագրական պայմանագրի հիման վրա: Կամավոր էկոլոգիական ապահովագրությունն իրականացվում է գործունեության այնպիսի տեսակների դեպքում, որոնց ազդեցությունները չեն գերազանցում օրենքով սահմանված շեմը: Հաճախ կողմերի միջև այդպիսի պայմանագրի կնքման պրոցեսին մասնակցում է միջնորդը՝ ապահովագրական բրոքերը կամ գործակալը: Ապահովագրական պայմանագրի կնքումը հավաստում է ապահովագրողի կողմից ապահովագրվողին ապահովագրական պոլիս կամ վկայագիր տրամադրելու միջոցով: Այս դեպքերում, տնտեսվարող սուբյեկտը համարվում է առավել վստահելի բանկերի և այլ ֆինանսական կառույցների համար, հնարավորություն է ստանում օգտվելու հարկային և այլ արտոնություններից, բարձրացնում է իր հեղինակությունը և պատասխանատվության մակարդակը: Կամավոր ապահովագրությունը, որպես կանոն, կնքվում է որոշակի ժամանակահատվածի համար: Ապահովագրության ժամկետը նշվում է ապահովագրական պայմանագրում, և ապահովագրողը պատասխանատվություն է կրում միայն այդ ժամանակաշրջանում: Ապահովագրության պայմանագիրը պարտադիր կնքվում է գրավոր ձևով և ուժի մեջ է մտնում միայն ապահովագրավճարի մուծման պահից սկսած: Ապահովագրության պայմանագրով մի կողմը՝ ապահովագրողը պարտավորվում է պայմանագրով պայմանավորված վճարի՝ ապահովագրավճարի դիմաց ապահովագրական դեպքը վրա հասնելիս մյուս կողմին՝ ապահովագրվողին կամ այլ անձի, ում օգտին կնքվել է պայմանագիրը՝ շահառուին կատարել ապահովագրական հատուցում՝ պայմանագրով որոշված գումարի՝ ապահովագրական վճարի սահմաններում:

Ընդհանուր առմամբ, տնտեսական գործունեության տեսակի վտանգավորության և ռիսկայնության աստիճանը դրված է էկոլոգիական ապահովագրության նշված ձևերի տարանջատման հիմքում: Բնականաբար, ազդեցությունների տարբերությունը ենթադրում է գործունեության տեսակների

համապատասխան դասակարգում՝ ըստ ազդեցության ուժգնության, մասշտաբների, տևողության, հետագայում բացասական ազդեցությունների վերացման հնարավորության և այլ չափանիշների: Օրինակ, ՌԴ-ում Էկոլոգիական ապահովագրության համակարգում գործում են ընկերությունների տնտեսական նորմատիվներ, որոնք տարբերակում են Էկոլոգիական ռիսկերի վտանգավորության աստիճանի, հաճախականության և այլ առանձնահատկությունների: Մասնավորապես՝ ընկերության պահուստային ֆոնդը գործունեության առաջին տարվա համար չպետք է պակաս լինի կանոնադրական կապիտալի 12%-ից, կամ մեկ Էկոլոգիական ռիսկի համար ստանձնած ապահովագրության առավելագույն չափը չի կարող գերազանցել ընկերության սեփական միջոցների 10%-ը, իսկ հինգ առավել խոշոր ռիսկերի մասով ապահովագրության գերազանցելու դեպքում պարտադիր կնքվում է վերաապահովագրության պայմանագիր¹: Էկոլոգիական ապահովագրության մասով ստացված ընկերության շահույթի 30%-ն ուղղվում է կանխարգելիչ բնապահպանական միջոցառումների իրականացմանը: ԵՄ-ում գործում է տնտեսական նորմատիվների երկու հիմնական մաս՝ նպատակային ակտիվներ, որոնք օգտագործվելու են ապահովագրված Էկոլոգիական ռիսկերը փոխհատուցելու համար, և անվտանգության պահուստ, որը կիրառվում է, երբ ապահովագրված Էկոլոգիական ռիսկերի կառավարումը վտանգվում է²: Ընդ որում, անվտանգության պահուստը փոքր է նպատակային ակտիվներից, սակայն ի տարբերություն նպատակային ակտիվների՝ անվտանգության պահուստի չափը ըստ ապահովագրված ռիսկերի չի կարող փոփոխվել:

Նաղեծրա Աֆյան

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ԱՆՅՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ՀԱՍԸՆԹԱՑ

Բանալի բառեր՝ Կայուն զարգացում, Էկոլոգիական ապահովագրություն, Էկոլոգիական անվտանգություն, Էկոլոգիական ռիսկ, Էկոլոգիական վնաս

Հոդվածում ներկայացված է Էկոլոգիական ապահովագրության ներդրման անհրաժեշտության հիմնական խնդիրները կայուն զարգացմանը համընթաց: Տրվել են համեմատականներ Էկոլոգիական ռիսկի ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության օրենսդրաիրավական կարգավորման միջև: Կարևորվել է Էկոլոգիական ապահովագրության տեսակներից պարտադիր Էկոլոգիական ապահովագրության տեսակը, ինչպես նաև դրա ապահովման երաշխիքները:

Հայաստանի Հանրապետությունում Էկոլոգիական ապահովագրության արդյունավետ համակարգի ներդրման համար համեմատական վերլուծվել է Ռուսաստանի Դաշնության և Եվրոպական Միության երկրներում գործող Էկոլոգիական ռիսկերի ապահովագրման տնտեսական նորմատիվները:

1 <http://www.scienceforum.ru/2014/611/3043>

2 <http://center-yf.ru/data/economy/Ekologicheskoe-strahovanie.php>

Nadezhda Afyan

THE NECESSITY TO INTRODUCE ECOLOGICAL INSURANCE IN LINE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Key words: *Sustainable development, environmental insurance, ecological safety, ecological risk, environmental damage*

The article presents the main issues of the necessity of introducing ecological insurance in line with sustainable development. Comparisons between ecological risk insurance and legislative regulation of insurance activity are given. The importance of ecological insurance as a type of compulsory ecological insurance, as well as guarantees for its maintenance are highlighted. For the introduction of effective ecological insurance system in the Republic of Armenia, the economic standards of ecological risk insurance in the Russian Federation and the European Union have been analyzed comparatively.

Надежда Афян

НЕОБХОДИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СТРАХОВАНИЯ ОДНОВРЕМЕННО С УСТОЙЧИВЫМ РАЗВИТИЕМ

Ключевые слова: *устойчивое развитие, экологическое страхование, экологическая безопасность, экологический риск, экологический ущерб*

В статье представлены основные обоснования необходимости внедрения экологического страхования одновременно с устойчивым развитием. Даны сравнения между страхованием экологических рисков и законодательным регулированием страховой деятельности. Подчеркнуто значение экологического страхования как типа обязательного экологического страхования, а также гарантии его содержания. Для внедрения эффективной системы экологического страхования в Республике Армения были проанализированы экономические стандарты страхования экологических рисков в Российской Федерации и Европейском Союзе.

8. **Ավանեսով Հովիկ** – Մեսրոպ Մաշտոց համալսարանի (ՄՄՍ) դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ
Avanesov Hovik - Lecturer of Mesrop Mashtots University (MMU), member of UYSSA
Аванесов Овик - преподаватель Университета Месроп Маштоц, член ОМУСА
E-mail: hovikavanesow@gmail.com
9. **Ավետիսյան Սուսան** – Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի (ՇՏՀ) դասախոս, տ.գ.թ., դոցենտ
Avetisyan Susan – Lecturer of Shushi Technological University (ShTU), Candidate of Economics, Associate Professor
Аветисян Сусан – преподаватель Шушинского технологического университета (ШТУ), к.э.н., доцент
E-mail: susanna-avetisyan00@mail.ru
10. **Աֆյան Նադեժդա** – Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի (ՀՊՏՀ) դասախոս, տ.գ.թ.
Afyan Nadezhda - Lecturer of Armenian State University of Economics (ASUE), Candidate of Economics
Афян Надежда – преподаватель Армянского государственного экономического университета (АГЭУ), к.э.н.
E-mail: nafyan@rambler.ru
11. **Բալայան Չինաիդա** - ԱրՊՀ դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Balayan Zinaida – Lecturer of ASU, Candidate of Philology, Associate Professor
Балаян Зинада - преподаватель АрГУ, к.ф.н., доцент
E-mail: zinaida.54@bk.ru
12. **Բալայան Նինա** – ՇՏՀ մագիստրոս, ԱԵԳՄՄ անդամ
Balayan Nina - Master of ShTU, member of UYSSA
Балаян Нина - магистр ШТУ, член ОМУСА
E-mail: balayan96@mail.ru
13. **Բալայան Վահրամ** - Արցախի Հանրապետության Ազգային ժողովի փոխնախագահ, պ.գ.դ., պրոֆեսոր
Balayan Vahram - Vice-Chairman of National Assembly of the Republic of Artsakh, Doctor of History, Professor
Балаян Ваграм - вице-спикер Национального собрания Республики Арцах, д.и.н., профессор
E-mail: vahrambalayan@mail.ru
14. **Բալասանյան Գրիգոր**- ԵՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ, պ.գ.թ., դոցենտ
Balasanjan Grigor - Lecturer of YSU, member of UYSSA, Candidate of History, Associate Professor
Баласанян Григор - преподаватель ЕГУ, член ОМУСА, к.и.н., доцент
E-mail: grigorbalasanjan@mail.ru
15. **Բաղդասարյան Ալիսա** - ք.գ.թ.
Baghdasaryan Alisa – Candidate of Philology
Багдасарян Алиса - к.ф.н.
E-mail: sasun.81@mail.ru

- Սամսոն Դավոյան.** Հարավկովկասյան երկրներում իրականացված վերափոխումների համեմատական արդյունավետության գնահատումը.....291
Samson Davoyan. The Assessment of the Comparative Effectiveness of Reforms in the South Caucasus Countries
Самсон Давоян. Оценка сравнительной эффективности реформ в Южно-Кавказских странах
- Բագրատ Ասատրյան.** Արցախի և Հայաստանի Հանրապետությունների տնտեսությունների զարգացման հիմնահնդիկներն ու հեռանկարները.....300
Bagrut Asatryan. Problems and Prospects of the Development of Artsakh and Armenian Economies
Баграт Асатрян. Проблемы и перспективы развития экономик республик Арцах и Армении
- Արմինե Սչանյան.** Արցախի Հանրապետության և Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեների ձևավորման փուլերի համեմատականը.....308
Armine Schanyan. Comparison of the Phases of the Formation of State Budgets of Republic of Artsakh and Republic of Armenia
Армине Счанян. Сравнение фаз формирования государственных бюджетов Республики Арцах и Республики Армения
- Եվգենյա Հայրիյան.** Արցախի Հանրապետության տնտեսության ձեռքբերումներն ու արդի մարտահրավերները.....314
Yevgenya Hayriyan. Achievements and Modern Challenges of Artsakh Republic Economy
Евгения Айриян. Достижения и современные вызовы экономики Республики Арцах
- Կարեն Գրիգորյան.** ՀՀ տնտեսության իրական և ֆինանսական հատվածների տնտեսագիտական մեկնաբանումների վերլուծությունը.....320
Karen Grigoryan. Analysis of Economic Observations of Real and Financial Sectors of the Economy of Republic of Armenia
Карен Григорян. Анализ экономических интерпретаций реального и финансового секторов экономики Республики Армения
- Նադեժդա Աֆյան.** Էկոլոգիական ապահովագրության ներդրման անհրաժեշտությունը կայուն զարգացմանը համընթաց.....325
Nadezhda Afyan. The Necessity to Introduce Ecological Insurance in Line with Sustainable Development
Надежда Афян. Необходимость внедрения экологического страхования одновременно с устойчивым развитием
- Նարինե Ավանեսյան.** Չճանաչված պետությունների բանկային գործունեության կայացման ու զարգացման առանձնահատկությունները հետխորհրդային տարածաշրջանում.....330
Narine Avanesyan. The Features of the Formation and Development of the Banking System of Unrecognized States in the Post-Soviet Space
Нарине Аванесян. Особенности становления и развития банковской деятельности непризнанных государств на постсоветском пространстве